

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**ГАЗЕТА «НОВИЙ ДЕНЬ» («ЛЕНІНСЬКИЙ ПРАПОР»)
В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ПРЕСИ ХЕРСОНЩИНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу
461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної
програми Журналістика
Куриленко Юлія Сергіївна

Керівник: кандидат наук з соціальних
комунікацій, доцент Орлова Наталя
Василівна

Рецензент: начальник відділу
комунікації Головного управління
Національної поліції в Херсонській
області Пшонь Тетяна Сергіївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Розвиток української періодики в історичному контексті	5
1.1. Історіографія дослідження	5
1.2. Огляд становлення журналістики радянського періоду	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНОЇ ТА СТРУКТУРНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГАЗЕТИ «НОВИЙ ДЕНЬ»	11
2.1. Історія видання	11
2.2. Загальна порівняльна характеристика видань	12
2.3. Жанрово-тематичне розмаїття газети	17
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із ключових питань сучасних наукових досліджень з історії української журналістики є переосмислення розвитку вітчизняної преси радянського періоду. Журналістика будь-якого історичного періоду завжди є дзеркалом тогочасних подій. Те, як саме вони висвітлені, і є насправді індикатором становища свободи слова та можливості вільного вираження своєї громадської позиції. Преса для Радянського Союзу була способом заволодіти свідомістю мільйонів, тим самим була невід'ємним інструментом впливу на усі сфери суспільного життя.

Однопартійна система, жорстка цензура, панування ідеологічного комуністичного диктату в усіх сферах життя українського суспільства, зокрема і в пресі, – все це зумовило формування періодики як рупору комуністичної партії Радянського Союзу, могутнього інструменту пропаганди і маніпуляцій свідомістю українців.

Окремі аспекти функціонування регіональної періодики радянського періоду висвітлено у працях В. Ворошилова, І. Михайлина, С. Гуревича, А. Гребньова, В. Іванова, А. Москаленко та інших. Преса Херсонщини 60-90-их рр. ХХ ст., а також сучасний етап розвитку друкованої періодики ще не було предметом журналістичнознавчих досліджень.

Метою роботи є аналіз газети «Новий день» («Ленінський прапор») за 1960-1993 та 2020 рр. як типу видання, її ознак та типологічних особливостей.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

а) дослідити історичні умови функціонування української періодики ХХ ст.;

б) розглянути історію видання;

в) визначити композиційні особливості, тематику, жанрову специфіку газети;

г) з'ясувати ключові ідейні лінії в матеріалах газети «Новий день» за 1960-1993 та 2020 рр. та рівень впливу цих публікацій на життя суспільства;

г) зробити відповідні висновки.

Об'єктом дослідження є історія розвитку регіональної періодики радянського періоду та часів Незалежності.

Предметом є дослідження газети «Новий день» з 1960 по 2020 рр.

У процесі дослідження застосовувалися такі **методи**: аналізу й синтезу під час вироблення наукової концепції, порівняльно-історичний, структурно-типологічний при дослідженні історії зародження та етапів розвитку газети, її типології та структури.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали роботи можуть бути використані під час подальших наукових розробок, а також при підготовці лекційних та практичних завдань з курсу «Історія української журналістики», «Газетно-журнальні жанри».

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

1.1. Історіографія дослідження

Журналістика будь-якого історичного періоду завжди відображає події того часу. Питання лише в тому, як саме вони висвітлені та як розставлені акценти. За різних політичних обставин радянсько-партійній пресі дозволялися більші чи менші ступені свободи, але власне вільною вона не була ніколи.

Бородай І. С. у своїй статті «Становление теории..» розглядала: «маніпулювання і вплив радянської влади на людей. Зокрема, пропаганда удосконалення показників сільського господарства і зміцнення колгоспного ладу.

В контексті загальної демократизації життя суспільства в добу «відлиги» партійно-державне керівництво країни великі надії покладало на розвиток широкої пропагандистської мережі, завданням якої було активне поширення серед сільського населення загальнодоступних знань в різних сферах життєдіяльності людини: сільськогосподарських, агрономічних, зоотехнічних. Належна увага приділялася популяризації нових відкриттів у галузі хімії, фізики, космонавтики. Все це зрозуміло поєднувалося із загальним лейтмотивом соціалізму» [1].

У своїй роботі авторка стверджує, що: «З одного боку, головним завданням поширення пропаганди на селі у весь радянський період було, придушення індивідуальності, перетворення українського селянина, на типову радянську людину, яка неухильно повинна була притримуватися «радянського способу життя», спрямованого у майбутнє, надійне,

колективне, інтернаціональне, святкове. З іншої сторони у часи «відлиги» офіційна пропаганда вбирала в себе функції поширення нових знань серед селян» [1].

У своїй статті «Поширення знань в українському селі засобами пропаганди» Булах Тетяна вважає: «головними осередками поширення пропагандистських знань на селі, виступали клуби. У період «відлиги» панувала офіційна думка про те, що сільські клуби повинні вести роботу, спрямовану на зміцнення колгоспного ладу, роз'яснювати лінію політики радянської влади в галузі сільського господарства, пропагувати зрушення в агротехнічному і зоотехнічному комплексі, сприяти соціалістичним змаганням селян, а девізом слугував наступний лозунг – «Клуб – це опорний пункт наступальної пропаганди нового в сільськогосподарському виробництві». Незважаючи на це, дані установи стали справжньою Меккою культурного життя у сільській місцевості, осередком інформаційного простору та дозвілля селян» [8, с. 48].

В своїй роботі «Історія преси в Україні» Баранник М.В та Голубуцький П.В писали: «Після того, як КПРС очолив Л.Брежнев, «хрущовська відлига» скінчилася. В 1968 році політбюро ЦК КПРС ухвалило постанову «О повышении роли районных газет в коммунистическом воспитании трудящихся», яка орієнтувала партійні органи на посилення контролю за пресою. В наступні роки були ухвалені ще кілька постанов, що безпосередньо стосувалися питань розвитку преси в СРСР: 1973 – «Об освещении вопросов социалистического соревнования Литовской ССР», 1975 – «О мерах по улучшению подготовки и переподготовки журналистских кадров», 1977 – «О руководстве Томского обкома КПСС средствами массовой информации и пропаганды», 1979 – «О дальнейшем улучшении идеологической, политико-воспитательной работы».

В Україні всі ці постанови дублювалися ЦК КПУ, далі – обкомами і «спускалися» вниз по сходах партійної ієрархії аж до первинних

парторганізацій редакцій пресових органів. На зборах колективів редакцій ці постанови заслуховувались, ухвалювалися відповідні рішення – і перші два-три місяці після цього вживалися певні заходи задля втілення цих рішень у життя, а потім – усе поверталось до того, що вже було. Пізніше, після нової постанови, все повторювалося, не змінюючи ані зміст, ані форму газет і журналів» [2].

Дослідники зазначають, що: «Як у загальносоюзних виданнях, так і у виданнях, що виходили на території УРСР, інформація про події у світі подавалася в препарованому вигляді за матеріалами, що надходили з пресових агентств ТАРС і РАТАУ, а це були матеріали, які обов'язково проходили контроль Головному управлінні СРСР з охорони державних таємниць (Головліт СРСР). Головліт СРСР мав свої управління в кожній республіці, області, а уповноважених – майже в кожному місті та районі. Окрім того, кожне видання було зобов'язане суворо дотримуватися інструкцій, виписаних у «Переліку відомостей, заборонених для згадування у відкритому друку», що мав численні додатки» [2].

Також, очевидним є те, що: «Шпальти газет заповнювалися матеріалами про успіхи в комуністичному будівництві, статтями про передовиків виробництва, сфальшованими історичними замітками, начерками про «важке життя» робітників, про подвійні стандарти урядів капіталістичних держав. Далекою від правди була й інформація про життя українців за межами СРСР. Поряд з відвертою лайкою на адресу українських патріотичних організацій української діаспори відповідні статті містили матеріали про так звані прогресивні організації та гуртки, що утримувалися на кошти з СРСР.

У той же час видання, що поширювалися за кордоном, писали про «щасливе» життя підрадянських українців. Діяльність таких видань скеровувалася КДБ при РМ УРСР і підконтрольним йому Товариством культурних зв'язків з українцями за кордоном, що видавала газета «Вісті з України» і «News from Ukraine» («Новини з України»).

Загальний нагляд за пресою здійснювали відділ пропаганди та агітації при ЦК КПУ, Комітет по пресі при РМ УРСР та Головліт УРСР. У пошуках об'єктивної інформації люди змушені були вдаватися до прослуховування передач західних радіостанцій, що транслювалися на СРСР: «Свободи», «Голосу Америки», «Німецької хвилі», «Бі-Бі-Сі» [2].

Отже, після розгляду історичних статей, ми дійшли висновку, що мредмет нашого дослідження не був розглянутий, тож тема бакалаврської роботи є актуально.

1.2. Огляд становлення журналістики радянського періоду

Дослідники Баранник М.В. та Голобуцький П.В. в своїй праці «Історія преси в Україні» пишуть, що: «в УРСР загальносоюзні російськомовні газети мали набагато більші наклади, ніж місцеві українські. Молодіжні україномовні газети не могли конкурувати з всесоюзним органом ЦК ВЛКСМ «Комсомольская правда». У 1970-х рр. в УРСР вільною українською пресою була лише підпільна самовидавча преса. Першим таким виданням став журнал «Український вісник», редагований В.Чорноволом. Тут оприлюднювали свої твори В.А.Симоненко, В.Стус, М.Холодний, І.Калинець, С.Тельнюк, В.Голобородько. В 1970–72 здійснено 6 випусків цього журналу» [2].

Автори зазначають, що: «Репресії з боку органів влади призупинили його видання, наступне число побачило світ лише 1974. Видавці журналу – С.Хмара, В.Шевченко та О.Шевченко, які водночас були і його авторами, проголосили, що з цього номера видання стає речником національної опозиції, сповідує ідею побудови самостійної та демократичної української держави. Журнал задекларував відверто вороже ставлення до В.Леніна і так званої ленінської національної

політики (Я.Грицак). Невдовзі органи КДБ при РМ УРСР зупинили подальший випуск «Українського вісника» [2].

Баранник та Голубуцький дослідили, що: «Приблизно в цей самий час З.Красівський підпільно випускав «Волю і Батьківщину», З.Попадюк – «Поступ», Г.Чубай – «Скриню». Однак і ці видання були ліквідовані. Відтоді і аж до 1987 в УРСР вільної преси не стало.

Офіційними українськими пресовими виданнями були газети: «Радянська Україна» (заснована 1926), з 1990 – «Демократична Україна» та її російськомовний двійник «Правда Украины».

Загальна кількість обласних газет, наголошують Баранник М.В., Голобуцький П.В., що випускалися 1990 в УРСР, становила 78 найменувань, їхній загальний наклад був 7,5 млн примірників» [2].

Цікавим фактом з дослідження є те, що: «Обласні партійні друковані органи виходили паралельно українською та російською мовами в Криму, Дніпропетровську, Донецьку, Луганську, Львові, Миколаєві, Одесі, Закарпатті та Запорізьких областях, російськомовні наклади були істотно більшими за україномовні. В 1980 році з 108 міських газет 40 виходили російською мовою, зокрема у Дніпропетровську – 2 з 8, у Донецьку – 14 з 19, в Криму – усі 7, в Одесі – 4 з 5, Харкові – 1 з 5. Серед них були такі крупні видання, як: «Вечерний Донецк» (наклад – 230 тис. прим.), «Вечерний Киев» (200 тис.), «Днепр вечерний» в м. Дніпропетровськ (162 тис.), «Вечерняя Одесса» (123 тис.), «Приазовский рабочий» в м. Жданів (нині м. Маріуполь; 107 тис.), «Слава Севастополя» (75 тис.). Із 480 районних газет 58 також виходили російською мовою» [2].

За їх словами: «В Україні друкувалося 107 журналів, з них 1 виходив щотижня, 3 – два рази на місяць, 61 – щомісяця, 1 – один раз на півкварталу, 39 – раз на два місяці і 2 – кварталники. Це були: щомісячники Спілки письменників України «Вітчизна», «Дніпро», «Всесвіт», російськомовна «Радуга», «Прапор» у Харкові (від 1990

– «Березіль»), «Жовтень» у Львові (від 1990 – «Дзвін») і «Донбас» (заснований 1923, мав назву «Забой») в Донецьку «Ранок» і «Зміна» в Києві. На другому місці за накладом були журнали політичної, громадянської та економічної тематики: 1988 їх було 21, а їхній загальний тираж становив 47,1 млн примірників (27,3 % заг. тиражу). Головними серед них були «Комуніст України/Коммунист Украины» та «Під прапором ленінізму/Под знаменем ленинизма» (1944–69 – «Блокнот агітатора», від 1991 – «Політика і час»)) [2].

Цікавим фактом є те, що: «Загальний журнальний тираж розподілявся таким чином: на 5 дитячих журналів припадало 15%, «Радянська жінка» (заснована 1920 під назвою «Комунарка України», від 1991 – «Жінка») мала близько 15 %; 6 журналів, що спеціалізувалися на проблемах

культури та освіти, – 3,9 %, 4 журнали для молоді – 1,8 % (найбільш популярним серед них був журнал «Знання та праця»), атеїстичний журнал «Людина і світ» (1960–64 – «Войовничий атеїст») – 1,2 %. [2]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНОЇ ТА СТРУКТУРНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГАЗЕТИ «НОВИЙ ДЕНЬ»

2.1. Історія видання

Під гаслом «Пролетарії всіх країн, єднайтеся» вийшов друком перший номер газети «Ленінський прапор» 2 березня 1960 році від Органу Херсонського облкому ЛКСМ України. Газета виходила тричі на тиждень: в середу, п'ятницю та неділю з Херсонської обласної друкарні імені Леніна. Друкувалася українською мовою та мала 2 сторінки. Читачі могли купити її за 20 копійок, а передплатна ціна: на 10 місяців-26 карбованців.

Редактором був В. Бровченко, котрий до того очолював комсомольську організацію судномеханічного технікуму, друкувався у «Наддніпрянській правді» і писав вірші. Далі були Володимир Творинський, Юрій Голобородько, Григорій Кривець, Олександр Кукурудза, Іван Крайній, Сергій Марієв, Ірина Чернова і виконував обов'язки Богдан Плекан.

За даними офіційної сторінки газети «Новий день»: «За роки існування вийшло понад 5300 номерів «Ленінського прапора» та «Нового дня»» [18].

Публікації газети мали багато лозунгів «*На ферму*», «*Перетворимо міста і села на квітучі сади*», «*Так тримати!*», «*Дорогу сучасному п'ятиборству!*», «*Бери приклад з них*», «*Молодь на ферми!*»

Сьогодні, «газета виходить під назвою «Новий день» один раз на тиждень, обсягом у 20-24 сторінки у форматі А3, має тижневий тираж 27 000 примірників. Друкується кожен середу об 11.00 а з'являється у

роздрібному продажу теж в середу але о 18.00. Позиціонує себе як «незалежна газета Херсонщини»[18]. Головним редактором якої є Анатолій Жупина.

Газета: «співпрацює з провідними інформаційними агентствами, друкованими та електронними ЗМІ України. Тижневик завоював репутацію незалежного, неупередженого й об'єктивного засобу масової інформації.

Регіони розповсюдження: м. Херсон – 20%, Херсонська область – 80%. За даними офіційного сайту газети «Новий день»: у тижневика – найбільша кількість передплатників в області. Ціна за примірник – 6,50 грн.» [18].

За типом видання «Новий день» - громадсько-політичний тижневик.

Має такі основні розділи: інформаційні статті (соціальна, політична, економічна, міжнародна, культурна тематики), програма телебачення, гороскоп, приватні оголошення, кросворди, реклама. Друкується українською та російською мовами. Частина площі, що зайнята рекламою: до 20%.

Основні теми, на які пише «Новий день»: «головні й нашумілі події тижня, журналістські розслідування, місцеве самоврядування, суспільство, економіка, освіта, сільське життя, соціальні проблеми, культура, кримінал, спорт. Регулярно виходять спеціальні сторінки для молоді, публікуються юридичні консультації. Ідеальне сполучення корисної інформації й сімейного відпочинку» [18].

Роботи журналістів «Нового дня» «відзначені численними дипломами, грамотами й призами всеукраїнських творчих конкурсів» [18].

2.2. Загальна порівняльна характеристика видань

Для аналізу обрано номери за 1960 рік: №1 від 2 березня, №2 від 4 березня, №3 від 6 березня, №4 від 9 березня, №5 від 11 березня, №10 від 23

березня, №11 від 25 березня, №121 від 7 грудня та 1961 року, зокрема №1 спецвипуск до Нового року від 1 січня. за 1992 рік: №2 від 11 січня; №4 від 25 січня; №12 від березня. За 1993 рік: №1 від 1 січня; №2 від 16 січня; №13 від 3 квітня; №22 від 3 червня; №26 від 3 липня; №27 від 10 липня; №28 від 17 липня. За 2010: №19 від 6 травня разом зі спецвипуском до 50-річчя газети. За 2020 рік: №39 від 23 вересня; №40 від 30 вересня; №41 від 7 жовтня; №42 від 14 жовтня; №44 від 28 жовтня; №45 від 4 листопада.

Дослідивши номери газети, помічено, що видання часто змінювало редакторів. На композицію видання та його ідейну концепцію вплинула зміна редакторів та історико-політична ситуація в країні.

Паспорт видання був дуже малий та непомітний. Він був розміщений внизу на останній шпальті і мав вигляд звичайного тексту, який мало чим відрізнявся від газетних матеріалів. Відомості про дні виходу газети – середа та п'ятниця та неділя, а відомості про тираж з'являлися дуже рідко. В паспорті були присутні лише адреса редакцій «Херсон, вул. Комсомольська ,4», номер телефону «№13-60» та місце друку Херсонська обласна друкарня імені Леніна.

З плином часу, паспорт видання все ще має невеликі розміри, але не дивлячись на це, став більш змістовним. Він досі розміщений знизу на останній шпальті але вже виокремлений тонкою рамкою з логотипом у вигляді ініціалів газети «НД» і який дуже добре видно.

В паспорті газети №13 від 3 квітня за 1993 рік зазначений статус «Громадсько-політичний молодіжний тижневик Українського Причорномор'я», дата заснування видання, свідоцтво про реєстрацію, відомості про головного редактора, на той момент це була Ірина Чернова. Також наявна інформація про права редакції, адреса та номери телефонів.

Видання виходило тричі на тиждень форматом А2, мало обсяг від 2 до 8 сторінок, друкувалися на звичайному газетному папері.

Композиція видання відносно стала. Назва газети «Ленінський прапор» розміщена то у правому, то у лівому верхньому куті. Варто

звернути увагу на незвичайний і великий шрифт назви. Завдяки цьому прийому вона одразу впадає в око. Зверху над назвою розміщено гасло «Пролетарії усіх країн, єднайтеся!» дрібним шрифтом. Там же і вказано що газета випускалася Органом Херсонського обкому ЛКСМ України.

Правіше, поряд із назвою та підзаголовком розміщено дату виходу видання та його номер.

Незмінним є гасло газети: *«Пролетарі всіх країн, єднайтеся!»*.

Сучасний же паспорт видання не дуже відрізняється від попередніх, але все ж є більш змістовним. Наприклад, у сучасній версії газета позиціонує себе як «Незалежна громадсько-політична газета Херсонщини».

Головну інформацію виділено жирним шрифтом: «Тираж 18200», номери телефонів та номер гарячої лінії. Також було додано декілька нових правил «Редакція може публікувати матеріали в порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора (авторів). Фотознімки та малюнки не рецензуються і не повертаються. Матеріали з позначками «НД», R, *- друкуються на правах реклами.»

З'явився сайт газети <https://newday.kherson.ua/> та електронна пошта: newday@ukr.net.

Друкуються «Новий день» кожну середу об 11.00 а з'являється у роздрібному продажу теж в середу але о 18.00. Газета виходить 52 рази на рік форматом А3, кількість колонок 4-6, кількість сторінок: 20-24. Кольоровість: 1, 10,11, 12, 13, 20, 24 – ч/б + маджента, решта сторінок – ч/б.

На першій шпальті «Ленінівського прапора» вгорі завжди присутня підбірка матеріалів за певною темою, об'єднана шапкою. Наприклад, у №2 від 4 березня *«Тваринництво- наш передній край»* Сільські юнаки і дівчата підкріплюйте свої зобов'язання практичними ділами, більше напруження в труді. Далі надруковані відповідні за тематикою матеріали:

«Рівняйся на правофлангових», «Добрий початок», «Твої ровесники» тощо.

А вже в більш сучасних випусках зверху над назвою розташований анонс з найважливішими подіями. Варто звернути увагу на незвичайний і великий шрифт теперішньої назви «Новий день». Завдяки цьому прийому вона одразу падає в око. Зверху над назвою розміщено тип видання «Незалежна газета Херсонщини» великим шрифтом. Під назвою міститься номер видання та дата його виходу.

На першій шпальті газети зазвичай розміщувалися найважливіші та трохи більші матеріали номера. На інших – розгорнуті публікації та короткі повідомлення.

Верстка вертикальна, колонки одного матеріалу розділені тонкими вертикальними лініями, заголовки матеріалу виділені більшим, виразнішим жирним шрифтом. Деякі короткі повідомлення взято у рамки для візуального виокремлення.

Рубрикація в газеті 60-90 рр. майже відсутня, що обумовлено невеликим обсягом видання. Однією з небагатьох постійних рубрик є *«Спорт»* (Додаток). В основному це були агітації до участі у змаганнях та повідомлення про спортивні успіхи громадян. Як приклад, у №2 від 4 березня *«Шлях у великий спорт»* про оголошення обласного конкурсу фізкультурників.

Іншою постійною рубрикою газети була *«Листи з одного колгоспу»* (Додаток). Наприклад, у №3 від 6 березня *«В ланці її дванадцять»* про успіхи доярок, або ж №4 від 9 березня *«Весна спитає»* про погану організаційну роботу хліборобів.

На перших шпальтах розташовані найцікавіші матеріали номеру, наприклад, у №12 від березня 1992 під розділом *«Оперативна інформація»* - публікувалися такі матеріали *«Наша міліція в зелених погонах?»*, *«Торгівля проти ринку: Парадокс?»* та інтерв'ю з О.

Мельником «Ніколи не випрошував портфель», звернення до читачів «Фінішна пряма» тощо.

Сучасне ж оформлення верстки дуже різниться, тепер окрім кольорових розворотів є зміна шрифтів від жирного-для заголовків, курсиву-для лідів, підкреслений- для виокремлення рубрик.

Рубрик стало в рази більше, наприклад «Хронічно-резонансна тема», «Інформпанорама», «Телетиждень оголошення», «Кінотеатр Херсона», «Роздуми», «Шукаю тебе», «Оголошення громадян», «Кримінальна хроніка», «Запитуйте-відповідаймо», «Українська кухня», «Полемічні нотатки».

Іншою постійною рубрикою газети була «Думка фахівця» (Додаток). Наприклад, у № від 3 квітня 1993 «Про хвору економіку, безробіття, інфляцію» про економічне становище країни, або ж № від 29 листопада 1992 «Співробітництво чи конфронтація?»- великий ґрунтовний матеріал про підприємства та їх стан в країні.

Кількість ілюстрацій у ранніх випусках неунормована та неоднорідна. Наприклад, у №1 від 2 березня 1960-х рр. їх сім: фото-репродукція з малюнку «Ленін серед ветеранів» до матеріалу зі вступним словом до відкриття газети, фото молодих юнаків за роботою на заводі, робітниць та колгоспниць, фото будівлі Морської академії, фото пам'ятника Ф. Ушакову. Ілюстрації обрано та розміщено доцільно та відповідно до змісту публікацій.

Окрім фотографій, у «Ленінському прапорі» фіксуємо такі види графічного оформлення як таблиці та схеми. Так, у №1 від 2 березня 1960 публікація «В похід вирушаємо зтяжний» доповнена таблицею «Ось наші зобов'язання на 1960 рік». Де вказано скільки центнерів зерна і зеленої маси потрібно зібрати з кожного гектара, скільки свиней, телят, кролів та птиці треба виростити, та скільки літрів молока треба надоїти з кожної корови на комсомольсько-молодіжних фермах, а також, скільки гектарів нових садів і виноградників посадити.

А у випуску за 1961 рік було надруковано велику мапу на дві сторінки «*Наші зобов'язання на другий рік семирічки*» (Додаток). Де разом із таблицею з попередніми успіхами робітників розміщено мапу цілої області, та позначено за кожним селом та районом скільки виростити кукурудзи, птиці, надоїти молока тощо.

А вже у сучасних випусках кількість ілюстрацій відносно стала від 10-20. Її кількість залежить від наповненості газети репортажами, інтерв'ю та рекламою.

Загалом, можна сказати, що люстрації в обох варіантах обрано та розміщено доцільно та відповідно до змісту публікацій. Більш того, багато фото в сучасному варіанті надруковані у кольорі.

Окрім фотографій, у «Новому дні» фіксуємо такі види графічного оформлення як комікси, карикатури, графічні лінії та рамки. Так, у №1 від 1 січня 1961 був надрукований комікс «Кінець Лукомор'я» автор: В. Хмель. Де були намальовані головні персонажі, діалоги між ними.

2.3. Жанрово-тематичне розмаїття газети

Інформаційні матеріали. У газеті наявні різні типи заміток. Це, наприклад, тверда замітка «*М.С Хрущов в Індонезії*» У матеріали отримуємо відповіді на основні новинарні запитання: «хто?» (М. С. Хрущов), «що?» (візит дружби й миру), «де?» (Джакарта. Індонезія), «коли?» (29 лютого 1960 рік). Текст містить декілька додаткових деталей: «Представники цих організацій піднесли подарунки М.С Хрущову», «Відбулися другі офіційні переговори», «Увечері відбулась церемонія підписання Спільної радянсько-індонезійської заяви, угоди про економічне і технічне співробітництво та угоди про культурне співробітництво», «Всі три документи підписали Голова Ради Міністрів СРСР М.С. Хрущов і президент Республіки Індонезії Сукарно». Автор не вказаний (Тарс. №1 від 2 березня 1960).

Публікацію *«Прибуття М.С. Хрущова в Кабул»* можна відвести до жанру твердої замітки. Нажаль, дата публікації не зберіглася, але вказано місяць березень, прибуття в Афганістан Голови Ради Міністрів СРСР М.С. Хрущова з особами, які його супроводжували. Також вказані деталі: «на запрошення його величності короля Афганістану і афганістанського уряду», «Король Афганістану Мухаммед Захір Шах висловив впевненість, що в результаті цього візиту відносини між СРСР та Афганістаном будуть ще більше зміцнюватись». Автор В. Добуш власкор газети, (№2 від 4 березня 1960).

Ще одним прикладом цього жанру може бути публікація *«Повернення в Москву М.С. Хрущова»*. Адже усі правила написання витримані: «хто?» (Голова Ради Міністрів СРСР М.С. Хрущов), «що?» (повернення до Москви з поїздки по країнах Південно-Східної Азії), «де?» (на Внуковському аеродромі), «коли?» (5 березня). Автор не вказаний (ТАРС. №3 від 6 березня 1960).

В «Новому дні» також присутній жанр твердої замітки, наприклад: *«Снігуронька в «Лілеї»»*. У матеріали отримуємо відповіді на основні новинарні запитання: «хто?» (Театр ім. М. Куліша), «що?» (організував бал маскарад), «де?» (театр ім. М. Куліша), «коли?» (під час шкільних канікул). Текст містить декілька додаткових деталей: «Під час балу маскараду вручалися новорічні подарунки», «Хлопці та дівчата побували на виставах обласного музичного драматичного театру ім. М. Куліша». Автор Сергій Байда. («НД» №2 від 11 січня 1992).

Публікацію *«Експозиційний калейдоскоп»* можна відвести до жанру твердої замітки у виданні «Новий день». Про відкриття виставки у Херсонському обласному художньому музеї художника О. Шовкуненка. Також вказані деталі: «Виставка присвячена Різдву Христовому». Автор Тетяна Потиліцина- науковий співробітник Херсонського художнього музею.

Ще одним прикладом цього жанру може бути публікація *«Місце зустрічі змінити не можна»*. Адже усі правила написання витримані: «хто?» (представники молодіжних комітетів), «що?» (нарада лідерів комітетів у справах молоді), «де?» (в Палаці молоді). Автор Прес-центр Херсонської міської Ради народних депутатів («НД» №2 від 11 січня 1992).

Крім того, у №4 від 9 березня 1960 року вміщена м'яка замітка *«Всенародна любов до геніального Кобазя»*. У тексті наявна дата «10 березня». Також присутні характерні для м'якої замітки відповіді на додаткові новинарні запитання «як?» (урочисто в театрі опери і балету, з доповіддю виступає поет-академік Лауреат Ленінської премії Максим Рильський), присутня цитата голови Урядового республіканського шевченківського комітету М.П Бажан: *«Серед найкращих своїх імен людство називає ім'я великого сина України- Тараса Григоровича Шевченка, непримиренного борця проти рабства..»*. Інформація про автора не зберіглася.

М'яка замітка *«Зразково підготуйтесь до екзаменів»* (М. Чернявський) повідомляє про початок екзаменів для випускників навчальних закладів Херсона. Вона містить цитати учнів херсонських шкіл №3 Тамари Шелякіної: *«..- Коли я повторюю матеріал з фізики, хімії, математики, то зразу намагаюсь пригадати, де і як це застосовується у народному господарстві»*. Це може здатися нейтральною інформацією, але далі *«Все це сприятиме успішному складанню іспитів для майбутніх будівельників соціалізму»*.

У газеті трапляються замітки-анонси. Наприклад *«Франція чекає М.С. Хрущова»* (А. Меліян №10 від 23 березня). У публікації вказана дата 23 березня, місце та запланована програма (*«М.С Хрущов відвідає такі міста.. села..»* та *«такі заводи..»* . *«8 грудня в Херсоні відкривається перший обласний з'їзд жінок!»* публікація у №121 від 7 грудня 1960 року.

Прикладом цього жанру також можна назвати: «НА-НА В ХЕРСОНІ». В публікації наявна дата концерту та місце проведення. (№13 від 3 квітня 1993)

На шпальтах газети публікують замітки-міні-огляди. Наприклад, такий матеріал вміщено у №4 від 9 березня 1960 «Готуються до ювілею». З нього дізнаємося про перебіг підготовки до 90-річчя з дня народження В.І. Леніна у різних населених пунктах: в « Новокаховському Палаці піонерів», в «Цюрупінському районному Будинку культури».

Замітка-портрет у рубриці «Твої ровесники» публікація про «пресувальницю заводу імені Петровського Любу Бондаренко» з великим фото від О. Клещика (автор не вказаний, №2 від 4 березня 1960). Це портрет типової робітниці, яку потрібно брати в приклад, адже вона «вирішила вивести свою комсомольсько-молодіжну бригаду в число передових і досягла цього!».

Публікація про Раїсу Лоскутову (Ю. Капітанова, №4 від 9 березня 1960) та її успіхи «крокує в перших рядах передовиків, своїм прикладом запалює товаришів на звитяжні діла».

Також прикладом замітки-портрету є «Щастя тобі, Ніно!» (В. Запорожець, №3 від 6 березня 1960), містить елементи інтерв'ю, які показують героїню як приклад зразкової трудівниці. Створений у замітці портрет Ніни Соловйової, її життєвий шлях, є типовим для молодій дівчини, яка працює на заводі та на яку повинні рівнятися усі інші.

Замітка-портрет публікація «Діти під колесами» про «учня 3-го класу, який потрапив до лікарні через порушення правил дорожнього руху» з великим фото від Генадія Авдєєва (він же і автор матеріалу, від 18 липня 1992).

У «Ленінському прапорі» і «Новому дні» є чимало оголошень різної тематики, наприклад в першому: «календар ігор на першість кращих гравців футболу серед команд майстрів..» (№3 від 6 березня). Також у кінці кожного випуску містилося оголошення «Про прийом передплати

на обласну комсомольську газету «Ленінський прапор». А в другому: «Предприятие «Херсонес» предлагает комплекты итальянской белой мебели», «Шукаю тебе». Рубрика «Оголошення громадян» містить багато оголошень «продам будинок», «продам пів будинку», «продам гараж», «Міняю 3 кімнатну квартиру Кишиневі на рівноцінну в Херсоні», «До відома депутатів». Оголошення студії «рок-балету «К'Приз» запрошує в свої ряди тих, хто бажає стати професійними танцюристами. Запис 2 лютого в Палаці культури о 17:00 (малий зал)» (№8 від 1 лютого 1992)

Також, вперше був опублікований повноцінний фоторепортаж у однойменній рубриці «А ми тую козацьку славу збережемо..» від 15 серпня 1992 року з дня козацької слави. На фото від репортера «Нового дня» Віктора Цюзя відображено святковий парад та промову Херсонських діячів. Автор Григорій Кривець.

Окрім регіональних та загальнодержавних подій, у газеті трапляються також інформаційні матеріали про події за кордоном. Наприклад, у №120 за 1960 рік читаємо про «Першу жінку-прем'єра». Де на острові Цейлон в наслідок парламентських виборів главою нового уряду стала Сірімаво Бандаранайке, вона стала першою в історії жінкою-прем'єр-міністром. Частіше публікації про закордонні новини так чи інакше пов'язані з радянським ладом, комуністичною партією тощо. А от вже в «Новому дні» окрім регіональних та загальнодержавних подій, у газеті не трапляються інші матеріали.

Однак, в «Новому дні» значно збільшилася кількість інтерв'ю. Наприклад, у № від 11 січня 1992 року опубліковано матеріал « М.В. Бондаренко «Якщо сьогодні ми хочемо вписатися в світову цивілізацію, зробити це відразу нам буде дуже складно» з кандидатом філософських наук, керівником науково-виробничого центру людини поспілкувалися про ставлення людей одне до одного, та як проходить процес їх оцінки і порівняння між собою, та як це впливає на розвиток суспільства.

У матеріалі від 3 липня 1993 року в рубриці «Сім'я» було надруковано інтерв'ю «*Самотня. Чи вільна?*» з матір'ю одиначкою про те, яка вона «сучасна жінка» та якою її уявляють інші громадяни.

Аналітичні матеріали «Ленінського прапора» не такі поширені, як інформаційні. У №1 від 2 березня 1960 опублікована стаття «*У похід вирушаємо звитяжний*», в якій проаналізовано результати першого року семирічки, а саме «.. випуск валової продукції за останні роки зріс на 55 відсотків, продуктивність праці- на 27 відсотків», «За звітній період виробництво зерна зросло у порівнянні з попередніми роками на 12 процентів, цукрових буряків- на 61 процент».

Мова статті насичена економічними термінами: «валова продукція», «продуктивність праці», «звітній період», «проценти».

Досить часто в газеті друкують юридичні документи: постанови, закони, з потрібним «прорадянським» трактуванням.

А от аналітичні матеріали «Нового дня» більш поширені ніж інформаційні. У № від 3 липня 1993 опублікована стаття «*Основні професії в американському бізнесі*», в якій проаналізовано заробітну плату робітників усіх професій «... щороку фахівці з економіки заробляють від 16 до 40 тис. доларів», «... статистичний аналітик отримує близько 20 тис. доларів на рік. При наявності високої кваліфікації їхні заробітки набагато вищі»

Мова статті насичена як економічними термінами, так і термінами з інших галузей: «статистика», «заробітна плата», «психолог», «менеджер», «маркетинг».

Художньо-публіцистичні матеріали. Варто відзначити наявність промов у газеті за 60-ті роки. Наприклад, у № 6 від 13 березня вміщено публікацію «*Комсомольським будовам- ударні темпи!*» та «*Заповітна мрія-мир*» №10 від 23 березня, яка за всіма жанровими ознаками (монологічність, емоційність, піднесений стиль, орієнтація на масову аудиторію) мали б стати опорою для публічного виступу.

У спецвипуску до святкування 1 травня №27 від 1 травня 1960 року було опубліковано матеріал «70-й першотравень»

У публікаціях присутні характерні для публіцистики мовностилістичні особливості. Наприклад, часте вживання займенника «наш» для підкреслення спільності майна та інших надбань: «наша бригада», «нам хочеться», «наші серця» та займенника «ми» для досягнення ефекту залучення читача до всіх описаних подій, «ми впевнені», «ми, молоді робітники», «ми будемо жити», «ми будемо працювати».

Наявні яскраві епітети та емоційно-забарвлені слова для створення піднесеного настрою: «з захопленням слідкує», «найзаповітніша мрія», «покладаємо великі надії», «як схвильовано б'ються наші серця», «як палко бажаємо ми».

Була опублікована і сатира, наприклад фейлетон «Мухомори» №1 від 2 березня.

Вірші «Весна» №1 від 2 березня М. Фомуляєва, та до свята 8го березня у №3 від 6 березня «Ее судьба» Е. Любомская, «Березневий день», «Про дружбу і любов» О. де Бальзак.

У першому в новому році випуску за 1961 рік опубліковано нарис «Про Сергійка і тата» П. Береста та оповідання «Подарунок Снігуроньки» В. Якименко.

Під заголовком «Шумлять дубки» були опубліковані вірші Олександра Пиленка разом із його короткою біографією.

Публікувалися тексти з пісень: «Лине пісня з радіо» №5 від 11 березня, С. Алексейцев.

Варто відзначити наявність публіцистичних творів в матеріалах 1990-х років. Наприклад, «Монолог про письменника» від 27 березня 1993 автор Ярослав Голобородько кандидат філологічних наук, старший викладач Херсонського педагогічного інституту. Також, у розділі

«Роздуми» було опубліковано матеріал «Пом'янули і.. розійшлися?» Василя Піддубняка з роздумами про «вищу ідею сім'ї».

У розділі «Полемічні нотатки» опубліковано роздуми Носафата Гарматюка «Боже, Україну збережи, або чому Російська православна церква боляче реагує на об'єднання Українських церков?» про становище української церкви, та ставлення Російської сторони до незалежності української релігії.

Також були опубліковані вірші Івана Франка, учнів шкіл, зокрема Леші Сватко 11 кл шк.№30 .

Розважальні матеріали- головоломки №3 від 6 березня 1960 «Шахіст. Три головоломки» із відповідями. У новорічному випуску за 1961 рік було опубліковано «Новорічну вікторину» У тимчасовій рубриці Казка для дорослих опублікували «Жили були байдужі дяді» автор-Дмитро Федоряк.

У випуску №1 за 1 січня 1961 року опубліковано байку в малюнках за народними мотивами «Як ніп з чортом побратався». Варто зазначити, що такого роду матеріали не були постійними у «Ленінському прапорі».

А от в номерах «Нового дня» розважальні матеріали, такі як: анекдоти, малюнки і карикатури, розклад телепередач, кіноафіши друкуються вкінці кожного номеру.

Варто зазначити, велику кількість сторінок відведених спеціально для реклами та оголошень.

ВИСНОВКИ

Журналістика будь-якого історичного періоду завжди відображає події того часу. Питання лише в тому, як саме вони висвітлені та як розставлені акценти.

За різних політичних обставин радянсько-партійній пресі дозволялися більші чи менші ступені свободи, але власне вільною вона не була ніколи.

Під гаслом «Пролетарії всіх країн, єднайтеся» вийшов друком перший номер газети «Ленінський прапор» (зараз «Новий день») 2 березня 1960 році від Органу Херсонського облкому ЛКСМ України. Газета виходила тричі на тиждень в: середу, п'ятницю та неділю. з Херсонської обласної друкарні імені Леніна.

Сьогодні газета виходить під назвою «Новий день» один раз на тиждень, обсягом у 20-24 сторінки у форматі А3, має тижневий тираж 27 000 примірників. Друкується кожен середу об 11.00 а з'являється у роздрібному продажу теж в середу але о 18.00. Позиціонує себе як «незалежна газета Херсонщини».

Дослідивши номери газети «Новий день» відомо лише про таких редакторів: Володимир Бровченко (з 1960 по 1961) Володимир Творинський, Юрій Голобородько, Григорій Кривець, Олександр Кукурудза, Іван Крайній, Сергій Марієв, Ірина Чернова і виконував обов'язки Богдан Плекан та Анатолій Жупина з (02.1996 і до теперішнього часу). На композицію видання та його ідейну концепцію вплинула зміна редакторів та історико-політична ситуація в країні.

За роки свого існування вийшло понад 5300 номерів «Ленінського прапора» та «Нового дня».

«Газета співпрацює з провідними інформаційними агентствами, друкованими та електронними ЗМІ України. Тижневик завоював репутацію незалежного, неупередженого й об'єктивного засобу масової інформації» [18].

Регіони розповсюдження: м. Херсон – 20%, Херсонська область – 80%. За даними офіційного сайту газети «Новий день»: у тижневика – найбільша кількість передплатників в області. Ціна за примірник – 6,50 грн.

За типом видання «Новий день» - громадсько-політичний тижневик.

Має такі основні розділи: «інформаційні статті (соціальна, політична, економічна, міжнародна, культурна тематики), програма телебачення, гороскоп, приватні оголошення, кросворди, реклама. Друкується українською та російською мовами. Частина площі, що зайнята рекламою: до 20%» [18].

Основні теми на які пише «Новий день»: «головні й нашімілі події тижня, журналістські розслідування, місцеве самоврядування, суспільство, економіка, освіта, сільське життя, соціальні проблеми, культура, кримінал, спорт. Регулярно виходять спеціальні сторінки для молоді, публікуються юридичні консультації. Ідеальне сполучення корисної інформації й сімейного відпочинку» [18].

Публікації видання відрізнялися тематичною різноманітністю: описували життя людей, містили твори публіцистичного характеру. Прикметною для «Нового дня» були постійні рубрики «Кримінальна хроніка», «Актуальне інтерв'ю» та «Роздуми», де журналісти та наукові фахівці ділилися своїми думками на злободенні теми.

Основне завдання газети «Новий день» значно різниця від «Ленінського прапора» тим, що «НД» писав для людей, про людей, інформував про події на Херсонщині та країні. А головна задача «Ленінського прапора» полягала у поданні події у вигідному світлі або

замовчувати їх, пропагувати соціалістичні «цінності» та маніпулювати свідомістю херсонців.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що радянська періодика, зокрема журнали 1980-х років, є цінним першоджерелом, завдяки якому сучасні науковці можуть досліджувати події минулого, спираючись на оригінальний фактичний матеріал понад півстолітньої давнини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран В. К. Україна крізь віки: В 15 т. – Т. 13. Україна в умовах системної кризи (1946– 1980-і рр.) / В. К. Баран, В. М. Даниленко; ред.: В. А. Смолій ; НАН України. Ін-т археол. – К. : Альтернативи, 1999. – 303
2. Баранник М.В., Голобуцький П.В. ІСТОРІЯ ПРЕСИ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.
3. Барановська Н. П. Зміна засад тоталітарного партійного контролю за суспільством у добу М. С. Хрущова / Н. П. Барановська // М. С. Хрущов і Україна. Матеріали наукового семінару 14 квітня 1994 р. присвяченого 100-річчю від Дня народження М. С. Хрущова. – К., 1995. – С. 93-99.
4. Бєлий Дементій. День за днем: хроніка подій революції на Херсонщині // Константы: альм. соц. исслед. / В. К. Коробов. Херсон, 1999. С. 140-183.
5. Білоцерківський В.Я. Хрущовська відлига. Десталінізація та економічне реформування. Лібералізація культурного життя і крах реформ. навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 536 с.
6. Бородай І. С. Становлення теорії кріоконсервації сім'я сільськогосподарських тварин / І. С. Бородай // Гілея: науковий вісник. - 2015. - Вип. 98. - С. 82-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_98_22
7. Брусик Л.А. Літописи часу. З історії газет Херсонщини: Історико-документальне видання.- Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 218 с.

8. Булах Т.Д Поширення знань в українському селі засобами пропаганди в 1953–1964 рр
9. Владимиров, В. М. Історія української журналістики (1917– 1991 рр.) [Текст]: навч. посіб. / В. М. Владимиров. – К. : МАУП, 2007. – 174 с.
10. Водотика С.Г., Водотика Т.С. Херсон, обласний центр [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2013. - 688 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kherson_mst
11. Газета «Ленінський прапор» за 1960 рік номери: 1,2,3,4,5,10,11,121
12. Газета «Ленінський прапор» за 1961 рік номери: 1 від 1 січня
13. Газета «Новий день» за 1992 рік, номери: 2,4,12
14. Газета «Новий день» за 1993 рік, номери: 1,2,13,22,26,27,28
15. Газета «Новий день» за 2010 рік, номери: 40,41,42,44,45
16. Карпов Г. Г., Синцов М. Д. Клубна справа / Г. Г. Карпов, М. Д. Синцов. – К. : Держполітвидав УРСР, 1960. – 365 с.
17. Ковпак Л. В. Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ століття (1945–2000 рр.) / Л. В. Ковпак. – К. : НАН України інститут історії України, 2003. – 250 с.
18. Новий день - Незалежна газета Херсонщини. [Електронний ресурс] Сайт: Офіційна сторінка газети «Новий день»- Режим доступу: <https://newday.kherson.ua/pro-nas/>
19. Парти́но-радя́нська преса після другої світової війни [Електронний ресурс] Сайт: «studfile» - Режим доступу: <https://studfile.net/preview/2427768/>
20. Федоренко Я. А. Зміни в культурно-духовному житті українського селянства в період хрущовської “відлиги” : дис... канд. іст. наук / Я. А. Федоренко. – Черкаси, 2009. – 227 с.

- 2. Рубрика «Листи з одного колгоспу» («Ленінський прапор», №3 від 6 березня 1960 року)

- 3. «Новий день» №12 від березня 1992 року

4. Рубрика «Думка фахівця» від 3 квітня 1993 року

Про хвору економіку, безробіття, інфляцію

Від економіки ми чекаємо тільки однієї речі — стабільності і зростання. Але чому ми не чекаємо зростання і стабільності від економіки? Б. М. ВЛАДИМИРОВИЧ

— Висвітлюючи економіку, ми здебільшого згадуємо про інфляцію, безробіття, економічний спад тощо. Але економіка — це не тільки ці цілі, це ще й люди, які працюють, які живуть, які люблять свою країну. Це ми й маємо згадувати.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю СПЕЦСЛУЖБА ПРАЦЮЄ...

До Служби безпеки України і Української Служби Екстреної на Харківській області надійшли інформація, яка свідчить про діяльність (особливо в 1992 році) розвідвипереджувального відділу інженерної служби. Іншим підозрюваним зазначено ім'я «Інженер-випереджувального відділу інженерної служби».

Коли згадують про захисників?

СТАРШИЙ ХАРКІВСЬКИЙ ОБЛАСТНИЙ АДВОКАТ ІРИНА ПАВЛІВНА ПІСІДАК

У інвалідів—свій клуб

Уже декілька років у Харківській області діє клуб інвалідів. Це клуб, який об'єднує людей, які втратили працездатність через війну.

Коли згадують про захисників?

Уже декілька років у Харківській області діє клуб інвалідів. Це клуб, який об'єднує людей, які втратили працездатність через війну.

Коли згадують про захисників?

Уже декілька років у Харківській області діє клуб інвалідів. Це клуб, який об'єднує людей, які втратили працездатність через війну.